

Motion till riksdagen

1989/90:Ju40

av Göran Ericsson (m)

med anledning av prop. 1989/90:155

Förnyelse inom polisen

Inledning

Förändringar inom polisväsendet har pågått under praktiskt taget hela 1970- och 1980-talen. Efter förstatligandet 1965 tog det flera år av arbete innan organisationen stabiliserats och funnit sin nya form. Det var då dags för 1975 års polisutredning som ledde fram till proposition 1980. Den därpå följande polisberedningen fortsatte arbetet på omvälvningen av polisväsendet. Under samma tid som polisberedningens förslag låg under genomförande biträdde regeringen till den allmänna villervallan med att dra ner antagningarna till polishögskolan med en snabbt stigande akut polisbrist som effekt.

När nu regeringen i denna proposition föreslår ytterligare förändringar, är det egendomligt om Sverige under början av 1990-talet kommer att ha en funktionsduglig polis, inte minst som regeringen i motsägelsefulla ordalag ger sig in i prioriteringsfrågorna. Vad svensk polis just nu är i behov av är lugn och arbetsro. Vad man liksom all annan offentlig verksamhet är minst betjänt av är nya och fler diktat av politiker.

Polisen och samhället

Under denna rubrik i propositionen försöker regeringen att utforma en prioriteringsdoktrin, som utmynnar i ett krav på polisen att "inrikta sin verksamhet på åtgärder som går ut på att värna om människors trygghet till liv, hälsa och personlig egendom". Likväl säger statsrådet några rader längre fram i propositionen, när det gäller huvuduppgiften att utreda brott som hör under allmänt åtal, att "det är självfallet nödvändigt att tillräckliga resurser även i fortsättningen avdelas för denna verksamhet".

Så uttrycker sig den som genom en medveten utarmning av polisens personella resurser under perioden 1982–1989 nu insett att den politiken lett fram till ett krisläge som t.o.m. väljarna uppfattar. Vad statsrådet försöker säga till polismyndigheten är att fortsätta som vanligt, men visa er litet mer i bilagor för folk så att oron inte blir allt för stor.

Ett förslag till en grundläggande och långsiktig polispolitik som leder fram till trygghet för den enskilde har socialdemokraterna i regering avvisat under hela 1980-talet, förslag som framförts av oss moderater och som är efter år visat sig ha allt mer relevans.

Regeringen försöker i propositionen genom rader av administrativa krumbukter skyla över de år av politiska misstag som begåtts när man valde att kraftigt dra ner antagningarna till polishögskolan oaktat stigande brottsfrekvens och allt skarpare varningar från berörda myndigheter.

Som ett exempel på regeringens försök att nå publik effekt med sitt prioriteringsförslag är när man i propositionen försöker hävda att "ett brett förebyggande polisarbete är i många fall det sätt som på sikt ger bäst resultat när det gäller att komma tillrätta med gatuvåld, ungdomsbrottslighet, narkotika-hantering, skadegörelse och andra slag av kriminalitet och ordningsstörningar som tilldrar sig kriminalpolitiskt intresse".

Det finns ingen vetenskaplig forskning som styrker detta påstående, däremot finns forskning om narkomani som påstår motsatsen, att det är narkomanens drogberoende som styr hans beteende och inte förekomsten av en eller annan polis. Det är mot den bakgrunden synnerligen illavarslande att propositionen till del använder fria och helt ogrundade påståenden som grund för beslut i riksdagen.

Polisens uppgifter finns angivna i polislagen (1984:387) § 2. Det finns inget skäl att nu ändra eller föreslå prioriteringar bland dessa uppgifter. Den enda väg som leder fram till en normaliserad situation är att polisen erhåller den personal som verksamheten kräver. Statsrådet tar längre fram i propositionen upp frågan om polisens yrkesroll och uppgifter och detta är en intressant diskussion som bör kunna leda fram till ökade personella resurser.

Propositionens förslag under punkt 3. Polisen och samhället, bör mot den bakgrunden avslås.

Polisens uppgifter

Det är bra att det i propositionen framläggas en katalog över pågående överväganden i regeringskansliet som kan få inverkan på polisens resurser. Det finns dock anledning att dels peka på ytterligare områden men dels också lämna en anmärkning till vissa förslag.

Det är riktigt att polisens serviceuppgifter blivit alltmer omfattande med åren. Dels har detta sin grund i att polisens ställning och befogenhet att utöva våld som en yttersta utväg varit vägledande, dels också i en allmän inställning till polisen som serviceenhet till rader av myndigheter.

Polismyndigheten sysselsätter betydande personella resurser med att:

- bedriva delgivningsverksamhet
- hämta psykiskt sjuka som ej återvänt eller skött sin behandling och skall återintas på sjukhus
- utföra transporter av psykiskt sjuka personer mellan olika sjukvårdsenheter
- utföra handräckningsverksamhet inom ramen för socialtjänstlagstiftningen

Alldeles oavsett att föredragande statsråd förutsätter, att avveckling av polisuppgifter inte får leda till att dessa friställda resurser uppkommer på annan plats i statsbudgeten, är det viktigt att understryka att vissa uppgifter som polisen i dag utför, som t.ex. delgivningsverksamhet, måste fortgå men bli avsevärt billigare för statsmakten om den handläggs via en delgivningsman.

Det måste vidare finnas möjlighet att inom ramen för sjukvårdshuvudmannens verksamhetsområde kunna avsätta resurser inom befintliga ramar för den transportverksamhet som polisen tvingas utföra i dag. Även socialtjänsten borde ha möjlighet att inom ramen för sin verksamhet kunna bygga upp en resurs för handräckning och transporter inom sin verksamhet.

I anslutning till frågan om överförande av passärenden till posten är det viktigt att i det sammanhanget understryka att passhantering innebär kontakt med sekreta personuppgifter som rimligen inte kan anförtros tjänstemän inom posten. Detta leder till att posten skulle ha tillgång till rättsväsendets informationssystem med alla de risker för missbruk eller misstag som ligger i detta.

Mycket starka skäl måste då anföras för att tillskapa en sådan ordning. Redan inom polisen har stor möda och en hel del resurser tillförts för att införa datasäkerhet. Med den begränsade personalstyrkan, där trots allt varje tjänsteman har tystnadsplikt, har integritetsaspekten likväl medfört att befattningsavgränsningar införts i datasystemet för att minimera risken för att obehörig datainformation skall läcka ut.

När det så gäller asylutredningarna är det här fråga om utredningar av icke polisär natur. Flyktingen är normalt inte misstänkt för brott och skall naturligtvis när det gäller fråga om hans tillstånd att uppehålla sig i riket handläggas av annan myndighet, lämpligen SIV. Emellertid har polisen ett avgörande intresse i flyktingfrågan och det är förekomsten av terrorister eller andra från nationell säkerhetssynpunkt oönskade personer.

Det är därför påkallat att polismyndigheten i form av säkerhetsavdelningen inte bara får utan skall ha en grundlig insyn i inresande till riket. Det gäller inte minst diktaturföreträdare som här i landet kan samla in uppgifter om enskilda invandrares göranden som sedan medför terrorangrepp eller hot om angrepp mot släktingar i hemlandet.

Att polisens uppgifter av servicekaraktär skall bestå råder knappast någon delad mening om. Det är dock väsentligt att serviceuppgifterna sorteras så att polisens serviceverksamhet till allra största del har med polisens uppgifter att göra och inte framstår såsom en myndigheternas transport- och "springpojksorganisation".

Riksdagen bör därför i den delen uppdra till regeringen att även se över den lagstiftning och andra regler eller praxis som styr polisens hela handräckningsarbete.

Regeringen bör därför i anslutning till statskontorets utredning bevaka att den ovan anförda synpunkten om säkerhetsavdelningens berättigade insyn i inresandet till riket tillgodoses.

Yrkesrollerna inom polisen

Till fullo delar jag den bedömning som föredragande statsråd anför. Verkligheten är dock en annan, och här torde mycket kunna göras som effektiviserar polisarbetet.

Polischefskarriären bör som framgår av propositionen i huvudsak förbehållas personer med avlagd juris kandidatexamen. Det är också korrekt att många ställningstaganden av en polischef har underliggande juridiska pro-

blemställningar. Emellertid är polischefsarbetet på operativ nivå snarast mer betjänt av personer med lång och väl vitsordad tjänst i ledande befattning inom polisen. Ingen utbildning kan som bekant ersätta lång erfarenhet. Även i den delen tycks enighet råda.

För att polismyndigheten fullt ut skall kunna på ledningsnivå tillgodogöra sig dessa personer krävs att polisen tillförs en egen polischefskarriär, till vilken enbart härför lämpliga kommissarier eller inspektörer äger tillträde. Härvid skulle polismannabanan erhålla en länk till och därmed öka attraktionskraften för polisyrket.

Under avsnittet "Polisdistriktsindelningen" återkommer jag i fråga om "operativa polischefer". Sammanfattningsvis bör polischefskarriären sönderdelas i två grenar. Den ena nuvarande avsedd för dem som med juris kandidatexamen som grund skall utbildas till polischefer i meningen polismästare. Den andra grenen avser övriga polischefer med operativa arbetsuppgifter och till vilken utbildning härför lämpliga polisbefäl i kommissarie- och/eller inspektörsggraden kan söka. Befattningsmässigt kommer dessa att kunna söka befattningar som polisintendenter och polisöverintendenter, medan den förstnämnda gruppen söker befattningar såsom polismästare och ställföreträdande polismästare.

Sammanfattningsvis bör avsikten som föredragande statsråd ger uttryck för i propositionen följas upp fullt ut och därmed bör regeringen tillskapa en ny polischefskarriär som jämte den nuvarande skapar möjlighet för erfarna och skickliga polismän att även få ledningsuppgifter i polisdistriktet. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om sådan polischefsutbildning.

Polisdistriktsindelningen

Egendomligt nog aviserar inte regeringen en förändring av polisdistriktsindelningen i föreliggande proposition. Landet är indelat i 118 polisdistrikt, av vilka ett stort antal utgör mycket små enheter, men gemensamt för dem alla är att de var och en har en för polisdistrikt fullt utbyggd administration med lönekassor och allt vad som hör till. Detta är från rationalitetssynpunkt och besparingssynpunkt alarmerande.

Den passivitet som regeringen uppvisar är slående, initiativen till en förändrad distriktsindelning förväntas komma från lokalt och regionalt håll. Borta är alla ambitioner när det gäller effektivitet och rationalitet och resursbesparingar.

Polisdistrikt med låg folkmängd och med en huvudsaklig landsbygd bör kunna fungera utomordentligt väl som en enskild bevakningsenhet och med administrationen förlagd till residensstaden i länet. I många län finns enheter med 5 eller färre polismän och att så små enheter skall ha en egen administration är från alla synpunkter fel.

Polisdistrikt av den här storleken kan också ha en polischef som är rekryterad från polismannabanan. I anslutning till att distriktet administrativt är kopplat till residensstaden är det naturligt att också polismästaren i det distriktet påtar sig polischefsansvaret för den lilla enheten. Därmed skulle

stora och viktiga besparingar göras utan att effektivitet och övervakning nagades i kanten.

Sammanfattningsvis bör regeringen överväga denna fråga i enlighet med ovan anförda synpunkter.

Mot. 1989/90
Ju40

Den regionala polisorganisationen

Synnerligen överraskande saknas i propositionen ett avsnitt om den regionala polisorganisationen. I flera avseenden hade just denna fråga nu krävt en permanent lösning. Avsaknad av förslag härvidlag kan endast tolkas som handlingsförlamning eller total oenighet inom regeringen om hur frågan skall lösas. Låt mig här ta upp en fråga om länsstyrelsens roll och frågan om länspolismästarfunktionen kontra länspolischefen.

Länsstyrelsen är länets högsta beslutande organ i polisfrågor. Landshövdingen är högsta polischef i länet. Inget av dessa två påståenden har någon verklighetsförankring längre. I hur många fall agerar landshövdingen som högste polischef och i hur många fall finns taktiska och strategiska polisfrågor på länsstyrelsens bord? Svaret på dessa frågor är om man skall tala om sensation ett par gånger årligen.

Om polisen i alla andra sammanhang skall vara tidsenlig och moderniserad kan inte dessa frågor lämnas därhän till en oviss framtid. Länspolischefen är inte ens anställd av polisdistriktet, han är tjänsteman vid länsstyrelsen, vilket gör att han befinner sig vid sidan om verksamheten på ett avgörande sätt. Penningflödet inom länets polisverksamhet kompliceras avsevärt genom den här ordningen och organisationen blir trög och klumpig i stället för snabb och anpassningsbar.

Frågan om en övergång till länspolismästarfunktionen i alla län är därför viktig och för polisens operativa möjlighet avgörande. Regeringen bör snart återkomma till riksdagen i denna fråga.

Yrkesroller inom polisen

Stor enighet råder i riksdagen om behovet av att utbildade polismän skall ersättas av civil personal på administrativa befattningar där inte polis erfarenhet oundgängligen är påkallad. Här rör det sig i första hand om rena administrationsuppgifter men också om brottsutredningar av enklare beskaffenhet. Det är mot den bakgrunden positivt att regeringen strävar efter en mer renodlad yrkesroll för polismän.

I propositionen diskuteras begreppet polisman i allmänna termer och med en strävan att riva ner specialiseringen. Är någon polis kan han eller bör han kunna fungera i alla förekommande befattningar eller göromål. Denna målsättning är positiv och omsatt i verkligheten skulle den väsentligt öka polisyrkets attraktionskraft.

Emellertid är verkligheten en annan. Medan polismannen i glesbygd är en allroundpolis, blir polismannen i storstäder med nödvändighet specialiserad. Bakgrunden är enkel, arbetsbelastningen är hög, varje befattningshavare måste uppnå hög färdighet och tolerans mot påfrestningar, brotten är ofta svårare och mer komplicerade och därav krävs erfarenhet.

Det är således inte rimligt att en radiobilpatrull sätter i gång med utredningsarbete i ett enklare fall när exempelvis ledningscentralen i Stockholm har 50-talet väntande arbetsuppgifter varav några med hög prioritet. I storstaden är radiobilenheter "frontstyrkor" som parerar akuta händelser som radar upp sig, medan radiobilenheter i landsorten kan pata sig ett större utredningsansvar och göra en viss del av utredningsarbetet.

Denna situation är dock inte framkallad av polisväsendet självt utan av regeringen som medvetet framkallat den situation av polisbrist som är mest påtaglig i större tätorter. En fortsatt bättre rekrytering till polishögskolan kommer att delvis uppfylla propositionens önskemål.

I likhet med polisberedningen är det viktigt att enklare arbetsuppgifter inom utredningssidan överförs till ordningspolisen från kriminalpolisen. Härmed astadkoms en allsidighet som främst i storstäderna gått förlorad genom långtgående specialisering.

Legitimering av polismän

Liksom vid tidigare tillfällen avser jag ta upp frågan om legitimering av polismän. Som framgår av propositionen s. 26 lämnar föredragande statsråd en ingående beskrivning av vad som avses med polisman. Efter denna beskrivning följer en genomgång av de särskilda mandat som samhället utrustat polismannen med.

Det är viktigt att lagreglera vad som avses med polisman, inte minst mot bakgrund av att det i debatten höjs röster för mellanting av polismän, exempelvis i trafiken. En legitimering av polismannen har två sidor. Allmänheten skall i den legitimerade polismannen känna trygghet och förvissning om att denne genom noggrann prövning och utbildning befunnits lämplig att erhålla den särställning som polismannen har genom sina befogenheter. Å andra sidan skall ej lämpliga poliser omedelbart kunna avstängas genom att deras legitimationer dras in, de kan då inte längre tjänstgöra.

Om man således kopplar frågan om rätten att utöva polisfunktionen till en mer formell legitimering av polisen kan man också genom att införa regler om legitimation av polisman också införa regler om återkallande av legitimationen. I de fataliga situationer där detta skulle anses motiverat kan den inrättade personalansvarsnämnden inom polisväsendet ges möjlighet att i stället för som i dag tvinga polismän från deras anställningar endast dra in legitimationen.

Detta förfarande stämmer överens med vad arbetsdomstolen 1981 uttalat i en dom där ett mål om avskedande av polisman prövades och befanns korrekt. AD uttalade att "det är föga tillfredsställande att den som på grund av de höga krav som måste ställas på den offentliga tjänstens integritet, vilket särskilt gäller när det är fråga om en polisman, kommer i en situation där han gar miste om sin tjänst utan att ha något rättsligt grundat anspråk på att staten undersöker omplaceringsmöjligheterna".

Med den nu föreslagna ordningen med legitimering av polisen skapas bättre förutsättningar för att polistjänsten bedrivs i övöld.

Regeringen bör av riksdagen ges uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag om legitimering av polismän i enlighet med vad ovan anförts.

Ett förstärkt medborgarinflytande över den lokala polisorganisationen

Mot. 1989/90
Ju40

Ett närmast klassiskt socialdemokratiskt recept på problem i samhället är att utöka antalet politiker. Inom Stockholms läns landsting hade man för några år sedan exceptionell resursbrist med tilltagande köer till "by-pass"-operationer, och till höftleds- och gråstarrsoperationer. Detta löstes elegant genom att avsätta ett större antal miljoner i administration genom att man fördubblade antalet politiker.

I landet råder en av regeringen beslutad polisbrist, och många av de problem som propositionen behandlar är en effekt av denna brist. Eftersom brist råder föreslås att man lokalt kan utöka antalet förtroendemän exempelvis genom inrättandet av lokala polisnämnder, därvid slipper polisverksamheten undan ett antal miljoner som måste läggas på information till förtroendemän, anställande av nämndsekretariat och inte minst utskick och arvoden till dessa beslutsfattare.

Ett grundläggande krav på polisen är att den har en rationell och operativt smidig organisation. En sådan organisation kännetecknas alltid av en mindre administrativ överbyggnad än organisationen själv. Ett utökat förtroendemannainflytande inte minst på prioriteringssidan kan ha en snedvridande effekt. Denna prioritering kan om det vill sig illa skifta från val till val, vilket naturligtvis kommer att utomordentligt allvarligt störa polisarbetet.

Det kan också skifta mellan polisdistrikten. Medan man i det ena jagar narkomaner jagar man ekobrottslingar i det andra, varvid narkomanerna flyttar liksom ekobrottslingarna, och den totala effekten av insatser och av lokala beslutsfattareshöjningar blir mager. Som jag inledningsvis påpekade behöver inte polisen fler beslut och fler politiker. Polisen måste nu få arbetsro och långsiktighet i sin planering, och till detta bidrar införandet av treårsbudgeten positivt.

Ett utökat och förstärkt medborgarinflytande över den lokala polisorganisationen är inget som polisledningarna prioriterat högt. Det finns inget som säger att man på lokal nivå helt misslyckats i sitt prioriteringsarbete, och därför bör propositionen på denna punkt avslås.

Strukturfrågor

Strukturfrågor tas upp i propositionen och där pekar man på att en utökad samverkan mellan polismyndigheterna är en viktig effektivitetsfråga och att länsstyrelserna i framtiden bör ägna just denna fråga större uppmärksamhet.

För den som studerat polisarbetet något är det inte samverkan mellan polisdistrikten i ett län som utgör problemet utan samverkan mellan polisen och andra myndigheter. Arbetet på fältet kräver när det gäller missbruksfrågor och därmed sammanhängande kriminalitet kunskap om den unge eller missbrukaren. Polisens arbete är i långa stycken ett socialt arbete. Men samverkan med sociala myndigheter, skola, kriminalvård, sjukvård etc. är begränsad av sekretesslagstiftningen.

Samverkan mellan samhällets olika myndigheter är en stor och omfattande fråga med många olika dimensioner. Jag avser endast att här peka på

detta frågekomplex som en av de stora och viktiga frågorna för framtiden när det gäller att finna vägar fram till effektiv samhällsorganisation. Det är här som de stora strukturfrågorna finns som kräver lösningar om polisen och andra myndigheter skall kunna verka effektivt och resursbesparande i framtiden.

Utbildningsfrågor inom polisväsendet

I anslutning till utbildningsfrågorna vill jag understryka den viljeinriktning som statsrådet har i propositionen när det gäller samordning av polisutbildningen med annan högskoleutbildning.

Det finns för polismän, trots att yrket i sig är speciellt, en rad andra högskoleutbildningar som skulle medföra en avsevärd förstärkning av polisens kompetens inom olika områden. Vissa kurser på socialhögskolan, handelshögskolan m.fl. utbildningar kan nämnas.

Även specialkurser som exempelvis vid riksskatteverket, t.ex. inom redovisning m.m., kan vara av stort värde för bl.a. förmögenhetsbrottsutredare. Regeringen bör ge rikspolisstyrelsen i uppdrag att tillsammans med UHÄ finna lämpliga former för en sådan samverkan.

Trafikövervakningen

Endast på en punkt finns anledning att härunder lämna en kommentar. Transporterna av farligt gods, inte minst i storstäder och tätorter, är förenade med betydande risker. Så långt det är möjligt har särskilda väganvisningar givits för trafiken med farligt gods, men i mindre städer saknas sådan.

Det centrala är när olyckor inträffar att varje bilförare kan identifiera det gods som transporteras. Skyltningen av bilar med farligt gods bör göras enklare, en folder med översättning av skyltningen distribueras till alla körkortsinnehavare och sådan folder skall också förvaras i bil under färd.

När olycka inträffar är det av stort värde för räddningstjänsten att redan under utryckningen till platsen få kunskap om vilket farligt gods olycksbilen är lastad med. Därmed kan rätt insats och rätt utrustning medföras till platsen och räddningsledaren bedöma vilka avspärningar som skall göras och om bostadsområden behöver utrymmas.

Regeringen bör överväga denna fråga och återkomma till riksdagen med förslag till lösning.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs,

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för inriktningen av polisens arbete.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om polisens uppgifter,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny polischefskarriär.
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om polisdistriktsindelningen och administrativ samverkan mellan polisdistrikt regionalt.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den regionala polisorganisationen.

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om yrkesrollerna inom polisen.

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om legitimering av polismän.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkt medborgarinflytande över den lokala polisorganisationen.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om strukturfrågorna.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om trafikövervakning.

Stockholm den 10 maj 1990

Göran Ericsson (m)